

Speech van burgemeester Rob van Gijzel
Nieuwjaarsreceptie gemeente Eindhoven, 4 januari 2016

Onderstaande tekst is een weergave van de nieuwjaarspeech 2016 van burgemeester Rob van Gijzel van Eindhoven. De tekst is gebaseerd op het uitgesproken woord en niet andersom. De spreektaal is zoveel mogelijk behouden, maar aangepast aan de eisen die een leestekst stelt.

Welkom op het stadhuis allemaal, dames en heren. Welkom, namens het gemeentebestuur, dat is én het college én de raad. Ik wens u een mooi, een uitdagend, een gelukkig en gezond 2016. Het is goed dat u hier bent. Want u bent mede-vormgever van de stad. U bent onze relatie geweest in het afgelopen jaar op heel veel terreinen en daar zijn wij u dankbaar voor. Omdat wij samen de stad maken en ik vind dat we dat ook nog redelijk succesvol doen. Dat doen we samen met u en daar past dank bij.

De eeuw van de Stad

Weet u, twee eeuwen geleden was het *de eeuw van de nationale staat*. Toen is Frankrijk ontstaan, Italië, de Verenigde Staten, Duitsland en ook ons eigen land, Nederland. En de vorige eeuw was de *eeuw van de supranationale instellingen*. De EU, de Verenigde Naties, de Bretton Woodsinstellingen zoals IMF en Wereldbank, de NAVO, allemaal instellingen die boven die nationale eenheid uitgaan. Ik ben ervan overtuigd dat deze eeuw de *Eeuw van de Stad* zal zijn. En dat geeft ons een grote opdracht. Waarom ben ik er zo van overtuigd dat dit de Eeuw van de Stad is? Omdat zich hier, in de steden, de werkelijke problemen van de samenleving voordoen. Maar ook de oplossingen.

Drie voorbeelden:

U weet, ik heb zelf 13 jaar in Den Haag rondgelopen en daar veel gesproken. Dat doen ze nog steeds: ze praten er over vluchtelingen, maar wij hebben ze. Ze praten er over harddrugs en softdrugs, maar wij hebben het. Daar praten ze over allerlei sociale problemen en hebben daar opvattingen over, maar wij moeten het hier oplossen. En dat is niet alleen hier, dat is in alle Nederlandse steden en dat is in veel steden in de wereld. Dat leidt hier tot een discussie, maar ook in de Verenigde Staten, ook in Londen, ook in Parijs en Berlijn. Een discussie over veel meer ruimte voor onze steden.

Nog een tweede voorbeeld: als president Obama een vrijhandelsovereenkomst ondertekent met president Xi Jinping van China, weet u wat er dan gebeurt? Twee papiertjes, twee handtekeningen, een paar camera's, wat fotografen en verder niks. Er gebeurt pas wat als die directeur van de universiteit van Detroit, iets gaat doen met de directeur van de universiteit van Shanghai. Als die ondernemer uit Beijing iets gaat doen met die ondernemer in New York. Als dat stadsbestuur in New Orleans iets gaat doen met het stadsbestuur van Hong Kong, dan gebeurt er wat. Zo'n overeenkomst scheidt wel de voorwaarden voor dergelijke contacten, maar de werkelijkheid van de samenleving wordt op dát stedelijk niveau vormgegeven.

Drie: in de steden vindt vernieuwing plaats, op sociaal, cultureel, economisch en bestuurlijk gebied. Dynamiek. Heel veel mensen laten zich daardoor leiden: in Europa zal binnen nu en 25 jaar zo'n 80% van de bevolking in de stad wonen. Wereldwijd zal dat zo'n 70% zijn. Dat is een enorme opdracht. Voor alle mensen die een stad maken, zoals jullie. Want wat komt er dan op ons af? Onderwijs,

openbaar vervoer, gezondheidszorg, huisvesting, riolering, al die systemen zullen toch verschaft en aangepast moeten worden aan die groeiende aanwas van mensen in de steden. En al die systemen zijn verouderd. Dus het is een dubbele opdracht: veel meer mensen in stedelijke gebieden huisvesten en tegelijkertijd het vernieuwen van alle systemen die nodig zijn om de nieuwe stedelingen daadwerkelijk een goede omgeving te bieden.

Ik kan u vertellen, dat ga je van bovenaf niet regelen. Dat zal niet met wet- en regelgeving gaan, dat zullen wij met elkaar moeten doen hier in de stad, zoals ze dat in Amsterdam en Rotterdam en al die andere steden moeten doen. Wij met elkaar. We hebben ontzettend veel technologie die we heel erg goed kunnen gebruiken bij het vormgeven van die nieuwe systemen. Of het nou gaat over energie of over openbaar vervoer of gezondheidszorg. Maar dat moeten we op een manier doen, dat het ook nog op de menselijke maat gesneden is. Dat het past voor de mensen voor wie het bedoeld is. Technologie passen wij niet toe om technologie toe te passen; technologie passen wij toe om de wereld beter, schoner, gezonder en duurzamer te maken voor de mensen. En dat betekent dat die mensen zelf bij dat proces betrokken moeten zijn. Dat gaat niet bovenlangs, dat gaat alleen maar samen met jullie. Met de mensen die in de stad leven en deze mede vormgeven. Het is de weg van co-creatie.

Verticale wereld, horizontale wereld

Ik ben ervan overtuigd dat die verticale wereld, waarin alles van boven naar beneden georganiseerd is, z'n langste tijd gehad heeft. Die verticale wereld, waar we sinds de vorming van de nationale eenheidsstaat aan gewerkt hebben, is in belangrijke mate achterhaald. Die zal plaatsmaken voor een horizontale wereld, die van onze overheid meer bestuurlijke experimenten vraagt. En regieruimte van stedelijke overheden. En aan stedelijke spelers, partners, om dat voor elkaar te krijgen. Dat is niet makkelijk, want zij die in de verticale samenleving geloven, willen de macht houden en ons aan *gouden koorden* binden: wij verdienen veel geld hier, als 2^e economie in het land. En we hoeven het echt niet allemaal terug te krijgen, maar als je ziet wat er vanuit hier 'naar boven' gaat en wat er dan terugkomt, dat geeft Nederland geen kracht. Dat maakt Nederland eerder zwakker.

Daarom vind ik het wel bijzonder dat minister Ronald Plasterk van Binnenlandse Zaken op de 24^e december toch een soort signaalje geeft. *"Meer beleidsmatige ruimte voor gemeenten en minder regels voor burgers die samen problemen aan willen pakken"*, zei hij in het Financieel Dagblad. Het is papier, ik moet het nog zien, maar het geeft voor het eerst een blijk van bewustzijn dat het noodzakelijk is om Nederland op die manier vooruit te helpen. Onze burgers vooruit te helpen, onze economie en ons sociale stelsel.

We hebben als regio Eindhoven de afgelopen jaren veel waardering gehad voor onze inzet en wat we gepresteerd hebben. Veel prijzen, internationale erkenning. Daar zeg ik nou niks over, dat heb ik al heel vaak gezegd. Nee, ik ga iets zeggen over wat niét succesvol was: dat was namelijk onze kandidatuur voor *Culturele Hoofdstad 2018*, die we 3 jaar geleden misliepen. Weet u dat ik daar zoveel van geleerd heb? De manier van denken die wij hebben gedemonstreerd met de designers, met de bedrijven en alle anderen die daarbij betrokken waren, heeft mij zoveel geleerd in dat proces, dat ik alleen daarom al dankbaar ben dat we ons kandidaat hebben gesteld voor *Culturele Hoofdstad 2018*. De manier van kijken naar onze stad, de voorbereiding, het was geweldig. We hebben daar drie thema's uit gehaald die ik vanavond centraal wil stellen. De eerste is: *wij verkennen de toekomst*. De tweede is: *wij verbinden mensen*. En de derde: *wij maken de stad*. Volgens mij zijn deze drie thema's op het lijf van onze stad geschreven. Nog steeds.

Wij verkennen de toekomst

Eindhoven is de enige stad waar in het collegeprogramma staat dat we fouten mogen maken. En dat heeft de oppositie weleens glimlachend doen opmerken *“Dat is geen verplichting.”* Dat is het ook niet, maar het is wel mooi dat we het hebben. Waarom zeg ik dat nou? Als je de toekomst wil verkennen, dan moet je fouten durven maken. En dat zit niet in ons systeem, dat is eigenlijk zonde. Laat ik daar een voorbeeldje van geven. Weet u, er gaat zo ontzettend veel geld om in onze wereld als het gaat om medisch onderzoek en misschien wel 95% van die onderzoeken mislukken. *The British Medical Journal* en de *The Lancet* accepteren alleen maar publicaties van succesvolle onderzoeken, maar het meeste mislukt. Mislukt? Nee, het zijn ook successen, omdat op de schouders van wat niet werkt, óók een toekomst gebouwd kan worden van wat wél werkt. En het is dus heel goed om na te gaan wat er wel goed gaat en wat niet. Het is *trial and error*. Iedereen die denkt te weten dat de wereld zich in een rechte lijn ontwikkelt van A naar B, zit er volgens mij naast. De ontwikkeling in de wereld gaat als een weg met haarspeldbochten, van de ene naar de andere kant, fout, weer goed, weer beter. Het gaat wel omhoog, maar het is een heel iteratief proces waarin wij in Eindhoven super goed zijn met elkaar. Omdat we proberen te luisteren en te verbinden. En daar hebben we samenwerking van alle betrokkenen voor nodig, dat bent u. Samen maken wij die stad op deze manier.

Hoe talentvol de mensen in je instelling, bedrijf of instituut ook zijn, daarbuiten is altijd meer kennis, meer ervaring en meer inzicht dan binnen. Als je dat tot je laat doordringen, kan samenwerking je alleen maar verder helpen. Een geweldig bewustzijn om mee aan de gang te gaan. Experimenten in die wisselwerking en samenwerking zijn wel heel doorslaggevend. En dan kom ik bij een probleem. Want innovaties en bestaande wet- en regelgeving passen niet bij elkaar. Ik zal dat proberen uit te leggen.

Er zijn in Nederland drie soorten wetten. De eerste soort zijn waardewetten: onze constitutie, onze grondwet, maar ook wetten die ons bezit regelen of bijvoorbeeld de integriteit van ons lichaam. De tweede soort wetten zijn structuurwetten, hoe we ons bestuurlijk organiseren, van overheid tot poldermodel. De derde soort zijn systeemwetten, daarin leggen wij ons onderwijs vast, ons openbaar vervoer, onze energievoorziening. Die eerste wetten zijn fundamenteel, die tweede moeten we echt goed over nadenken, maar die derde soort is echt achterhaald. Laat ik er een voorbeeld van geven, nou spreek ik uit eigen ervaring: ik heb in 1998 de Wet op Personenvervoer in de Kamer mede behandeld. 1998! Die heet WP-2000. Dat is de wet waar wij nu nog, tot op de dag van vandaag, het openbaar vervoer in Nederland mee regelen. Ik zal u vertellen, ik had in 1998 van internet gehoord, maar er nog nooit achter gezeten. Met die wet gaan wij beoordelen wie er toegang krijgt tot de openbaar vervoersmarkt en op wat voor manier! Wetten, dat geldt in de hoogste mate voor die systeemwetten, zijn gestolde politieke verhoudingen uit het verleden. Dat is ook logisch, want ze zijn toen gemaakt, met de kennis van dat moment, om een antwoord te geven op een probleem van die tijd. Maar daarmee is het nooit een antwoord op de problemen van nu. En beschermt het, wellicht onbedoeld, vaak de bestaande belangen en geeft het geen oplossing voor de problemen van morgen. Daarom vind ik het zo belangrijk om te experimenteren, om nieuwe diensten en producten te kunnen ontwikkelen en implementeren.

Dat experiment binnen die horizontale wereld moet de crux zijn waarop wij vernieuwing en innovatie in ons land kunnen ontwikkelen. Zoals ik net al stelde, hebben we die verticale wereld gedurende 200 jaar ontwikkeld, het is neergelegd in alle wet- en regelgeving, dat zijn onze spelregels. Die horizontale verbanden zijn veel ingewikkelder, want nog nauwelijks gereguleerd, we hebben weinig spelregels. Voorbeeld: als wij met vijf partijen bij elkaar zitten om het NRE-terrein te ontwikkelen, en één van ons is niet tevreden, dan staat niet vast wat we moeten doen. Die ene stapt bijvoorbeeld naar de pers, op basis daarvan vormt de gemeenteraad zich een mening, die wendt zich vervolgens weer tot het

college.... Paf, zitten we meteen weer midden in de verticale wereld. Een deuk in de horizontale aanpak, omdat we nog te weinig spelregels hebben. Dus wij moeten echt spelregels met elkaar zien af te spreken als je horizontaal werkt. Het wordt mij steeds duidelijker dat een college van B&W, als je een horizontale aanpak voorstaat, geen eindbesluit meer kan nemen. Het zal eerder een beginbesluit moeten zijn, als startpunt van een proces. Die spelregels moeten dus nog gemaakt worden en dat gaan we samen doen. En het mooie is, ik weet ook niet precies hoe: een beginbesluit, spelregelkader, co-creatie?

Daarom roep ik op aan het Kabinet: geef nou die grote steden het recht op experiment als het aan een bepaald aantal voorwaarden voldoet. Experimenteer, kijk hoe je het kunt implementeren, hoe je bestaande belangen daarin onder kunt brengen. En Nederland wordt in één klap het meest geavanceerde land van de wereld waar bedrijfsleven, overheid en partners met elkaar de vernieuwing uitproberen.

We worden dan de tegenhanger van Californië, waar in de ogen van het Amerikaanse bedrijfsleven de overheid alles blokkeert met wetten. Een overheidloze samenleving, willen de technobedrijven van Silicon Valley, omdat ze de samenleving *“gezonder kunnen maken, mensen langer kunnen laten leven, het openbaar vervoer en de energievoorziening goedkoper en duurzaam kunnen regelen.”* Maar dan is het de staf van PayPal die uiteindelijk voor u gaat bepalen wat goed is. Dat kan niet de bedoeling zijn, want dan komen we ook in een verticale samenleving terecht, maar dan gedomineerd door de technobedrijven.

Wij verbinden mensen

Wij verbinden mensen. Ik noem een aantal ingrediënten. Eén: mensen zijn mondiger, zelfstandiger, onafhankelijker, beter opgeleid, ondernemender en meer *connected*. Mensen nemen steeds meer maatschappelijk initiatief. En dat moet z'n plek krijgen en daar hebben wij nog niet zo makkelijk antwoord op.

Twee. De buitenwereld kijkt met heel veel belangstelling naar ons, er komen hier behoorlijk wat delegaties langs om te kijken hoe wij dingen doen. Wij maken unieke verbindingen.

Drie. Het bedrijfsleven en de samenleving maakt unieke verbindingen. Onder andere door *Maatschappelijk Ondernemen 040*. Ik vind het fantastisch dat er zoveel bedrijven hun deuren openzetten voor verenigingen en instellingen, om hen te ondersteunen met diensten en producten om ze verder te helpen.

Die samenwerking, het verbinden van mensen, geeft ons ongekende kracht die als vanzelfsprekend wordt gezien. Maar het is niet vanzelfsprekend, het is kwetsbaar. Toen ik het had over de weg met haarspeldbochten die uiteindelijk naar het doel leidt, bedoelde ik ook dat je tijdens het afleggen van die weg rekening moet houden met gevoelens en belangen van anderen. Geef ruimte en respect. Wees mild voor elkaar. En dan bedoel ik niet dat je dingen niet mag zeggen, maar probeer met elkaar die unieke verbanden die wij in dat proces met elkaar hebben ook daadwerkelijk verder te brengen. Zeker nu het straks economisch misschien weer iets beter gaat, zal een aantal zeggen *“Mwah, nou heb ik eigenlijk mensen minder hard nodig.”* Ik denk dat het ontzettend belangrijk is om het vast te houden, omdat het later altijd ook weer wat slechter gaat.

Wij verbinden mensen heeft ook in het publieke domein en in het openbaar bestuur z'n betekenis. Weet u, ik zeg het met enige schroom en ik vind het ook lastig, maar ik vind toch dat ik het moet doen: 2,5% van de Nederlanders is lid van een politieke partij. En van die 2,5% is 4% daarbinnen actief.

Daarmee is 0,1% van de Nederlanders dus betrokken bij het opstellen van verkiezingsprogramma's en kandidatenlijsten. En uiteindelijk ook nog bij het tot stand brengen van politieke akkoorden voor gemeenteraad, Provinciale Staten of parlement. Dat is niet veel hè? De Gemeentewet komt uit 1853. Daar moeten wij het mee doen. Daar kunnen we echt de toekomst niet mee tegemoet. Dus we zullen er echt over na moeten denken of die democratische legitimatie wel voldoende is. We zullen toe moeten naar directe vormen van democratie, zeker wanneer de representatieve vertegenwoordiging vervangen kan worden door horizontale verbanden.

Wij maken de stad

De laatste is: wij maken de stad. U staat hier. U staat hier, omdat ik al gezegd heb dat u één van de belangrijkste schakels bent in het maken van de stad. In uw onderlinge verhoudingen, in uw creativiteit, professionaliteit, houding. Met maken bedoel ik zowel fysiek als overdrachtelijk. De manier waarop we bijvoorbeeld WJ Eindhoven vormgeven, bepaalt of wij een zorgzame stad zijn. Dat bepalen wij – en ik heb er veel van gezien die betrokken zijn bij Eindhoven – dat bepaalt u samen, met het gemeentebestuur. Dat doen wij niet meer alleen, dat werkt niet meer zo, wij zijn uw partner. Maar ook fysiek: wij bouwen komend jaar 3.600 woningen en het jaar daarop 2.500 woningen. Daarmee bouwen we niet alleen huizen, maar bouwen we ook aan het fundament voor ons voorzieningenniveau.

Waarom noem ik dat voorzieningenniveau? Ik zie een aantal negatieve economische ontwikkelingen: in het laatste kwartaal van 2015 daalde het overschot op de nationale betalingsbalans met 5 miljard ten opzichte van het laatste kwartaal het jaar ervoor. Met name omdat we eerst aardgas verkochten en nu moeten inkopen. Dus je verdient niks, maar moet wel betalen: een beetje vergelijkbaar met Ajax – PSV. Als die een wedstrijd spelen lijkt het om drie punten te gaan, maar bij Ajax – PSV gaat het wel om zes punten, zeker als Ajax verliest. Snapt u ongeveer die redenering? Een andere ontwikkeling is de huisvesting van hoofdkantoren in Amsterdam, met de fiscale ruling rondom Starbucks, rondom KLM, dat wordt niet makkelijker. En dan hebben we nog de klimaattop gehad in Parijs, wat denkt u dat dat betekent voor fossiele brandstoffen, en daarmee de Rotterdamse haven? Op Eindhoven rust een enorme druk om een nieuwe impuls te geven aan onze economie. En daarom moeten wij een stad maken die aantrekkelijk is voor bewoners, bezoekers en bedrijven, van nu, en vooral ook in de toekomst. Uit alle internationale benchmarks komt naar voren dat wij het op veel gebieden goed doen, behalve op ons voorzieningenniveau. Dat is een enorme opgave voor de komende jaren. Als we dat niet bij kunnen trekken, dat been, dan schieten we dadelijk echt tekort en schieten we in onze voet, en daarmee Nederland ook.

Wij maken de stad. In de openbare ruimte mag er wat mij betreft meer design en technologie herkenbaar zijn in de openbare ruimte. We hebben mooie evenementen, met steun van steeds meer partijen, ook van u. Van vrijwilligers, van instellingen en bedrijven, rondom Glow en de Dutch Design Week. En daar gaan we dit jaar eentje aan toevoegen. Op 14 en 15 mei gaan we *Eindhoven Viert de Toekomst* met elkaar vieren. Philips bestaat 125 jaar, de Technische Universiteit 60, het Evoluon 50 jaar, en er zijn nog veel meer verjaardagen. En daarom zijn er filmpjes gemaakt. Twaalf filmpjes van Eindhovens kunstenaars, die allemaal per stuk 36,5 seconden duren. Waarom? Omdat Peter Kentie, directeur van stadsmarketingorganisatie EHV365 erachter zit natuurlijk! Drie-zes-vijf. En dan gaan we nu naar een filmpje kijken en dan sluit ik zometeen af. <https://youtu.be/sW6fnL7MSHE>

Share the Vibe!

Het is mijn laatste Nieuwjaarsspeech. Ik ga geen afscheid nemen, dat doen we pas veel later, dat duurt nog een maand of acht. Maar ik wil toch hier van de gelegenheid gebruik maken: toen ik op 1 december mijn vertrek aankondigde kreeg ik ontzettend veel reacties. Zoveel dat ik niet in staat ben geweest om overal persoonlijk op te reageren. Maar ik wil al die hartverwarmende reacties die ik gekregen heb, al die mensen die dat gedaan hebben en me daarmee veel steun hebben gegeven, heel hartelijk bedanken. En nee, ik weet nog niet wat ik ga doen!

Ik wens u en de stad een fantastisch 2016 toe, en ik hoop dat de wereld van 2016 een beetje mooier en een beetje beter zal zijn dan die van 2015. Ik dank u wel.